

Аналіз
розвитку Розширеної Ініціативи
«Лікарня, доброзичлива до дитини» в Україні за 2021 рік
(Романенко Л.В.)

Охорона здоров'я матері в допологовий та післяпологовий період та забезпечення її інформацією про переваги грудного вигодовування проголошена у ст. 24 Конвенції ООН про права дитини (набула чинності в Україні з 27.09.1991 року). Кожна дитина має право на забезпечення її раціональним харчуванням, яке надасть можливість фізіологічного розвитку і формування здоров'я (Конвенція ООН про права дитини).

Грудне вигодовування й харчування грудним молоком давно стали нормативним стандартом щодо годування немовлят. Медичні та психологічні переваги грудного вигодовування підтверджуються багаторазовими короткостроковими й довгостроковими дослідженнями.

Розширення масштабів грудного вигодовування може попередити в усьому світі приблизно:

- 823 000 випадків смерті дітей
- 13,8% всіх випадків смерті дітей у віці до 2-х років
- 20 000 смертей жінок від раку молочної залози

Етапи підтримки грудного вигодовування в світі

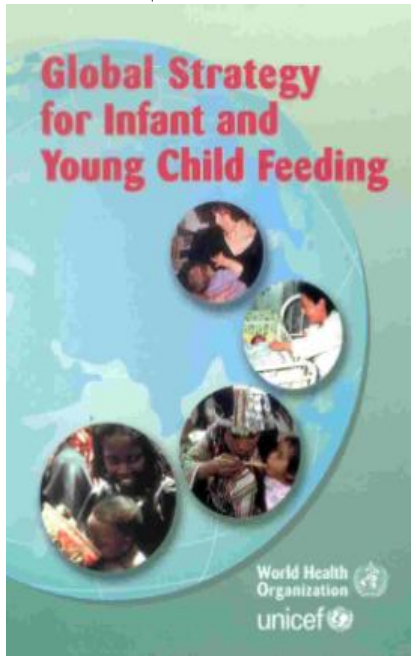
1974 р. – 27-а ВАОЗ –відзначено зниження розповсюдження ГВ пов'язане з активним просуванням на ринках замінників грудного молока (проблема вперше винесена на обговорення).

- 1979р. Спільна заява ВООЗ/ЮНІСЕФ: “Грудне вигодовування є невід’ємною складовою частиною репродуктивного процесу, а також ідеальним способом годування немовлят.

- 1981р. Міжнародне зведення правил маркетингу замінників грудного молока.
- 1989р. Спільна декларація ВООЗ/ЮНІСЕФ “Охорона, заохочення та підтримка практики грудного вигодовування. Особлива роль родопомічних служб”.

Резюме декларації – 10 кроків успішного грудного вигодовування.

- 1991р. Нарада Міжнародної педіатричної асоціації (Анкара): прийнята програма - Ініціатива ВООЗ/ЮНІСЕФ “Лікарня, дружня до дитини”.

- 2001р. Прийнята «Глобальна стратегія з годування дітей грудного та раннього віку», в основу якої покладено повагу, захист та дотримання прав людини.
- 2009р. Посібник ВООЗ/ЮНІСЕФ «Ініціатива «Лікарня, доброзичлива до дитини» Комплексний догляд остання редакція».

До 10 кроків успішного грудного вигодовування додано сучасні вимоги:

- *Дотримуватись Зведення правил збуту замінників грудного молока.*
- *Доброзичливе ставлення до матері.*
- *ВІЛ та вигодовування немовлят (не обов'язково).*

Рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я по годуванню дітей раннього віку:

- Розпочинати грудне вигодовування протягом першої години після народження
- Виключно грудне вигодовування протягом перших шести місяців життя
- Після цього вводити безпечний і адекватний прикорм
- Продовжувати грудне вигодовування до двох років і більше

З початку введення ініціативи ВООЗ ЮНІСЕФ «Лікарня, доброзичлива до дитини» - сучасні принципи ведення лактації та грудного вигодовування почали впроваджуватися і в медичних закладах України. Зокрема спільне перебування матері і дитини, збереження теплового ланцюжка, вигодовування дитини за вимогою, відмова від використання пляшечок, пустушок поширення інформації про переваги грудного вигодовування серед населення.

В Україні перша галузева програма підтримки грудного вигодовування була затверджена у 1995 році. З 2001 року розпочата сертифікація закладів охорони здоров'я на відповідність критеріям «Лікарня, доброзичлива до дитини».

З 2004 року в закладах системи охорони здоров'я України, де отримують медичну допомогу матері і діти, впроваджується Розширена Ініціатива ВООЗ та ЮНІСЕФ «Лікарня, доброзичлива до дитини» (далі - РІЛДД), яка передбачає, окрім питань підтримки грудного вигодовування, впровадження ефективних сучасних перинатальних технологій в родопомічних закладах.

Ключові компоненти **Розширеної Ініціативи ВООЗ та ЮНІСЕФ «Лікарня, доброзичлива до дитини»** – акцент на первинну медичну допомогу, важливість консультування та запровадження підходів, доброзичливих до дитини, матері і всієї родини. РІЛДД - є невід'ємною частиною правової та політичної бази України у сфері охорони материнства і дитинства.

Положення Розширеної Ініціативи ВООЗ та ЮНІСЕФ «Лікарня, доброзичлива до дитини» щодо грудного вигодовування немовлят та дітей раннього віку та впровадження сучасних перинатальних технологій внесені до основних наказів-протоколів МОЗ з акушерства та педіатрії.

У 2018 році ВООЗ та ЮНІСЕФ завершили багаторічну спільну роботу з напрацювання нових керівних настанов для подальшого впровадження «Десяти кроків успішного грудного вигодовування». Оновлені і осучаснені 10 кроків опубліковані і доступні для ознайомлення та впровадження. Нові «10 кроків» не відрізняються кардинально від колишньої редакції, але містять суттєві зміщення акцентів, базуючись на багаторічному досвіді впровадження програми.

Кожен заклад, який надає послуги по охроні материнства і дитинства повинен

- Виконувати 10 принципів успішного грудного вигодовування
- Необхідно, щоб заходи, які заважають ранньому початку спілкування матері і дитини приймалися виключно в тих випадках, коли для цього є медичні покази

Піклування про матерів - додатковий критерій програми ЛДД

- жінці пропонується при бажанні вибрати супроводжуючу особу, яка буде забезпечувати їй постійну фізичну і/або емоційну підтримку під час пологів;
- при бажанні жінка може пити та їсти легку їжу під час перейм;
- Жінці пропонують використовувати немедикаментозні методи зняття болю (за виключенням випадків, коли виникає необхідність в анальгетичних засобах або анестезії) ;

- жінці рекомендують ходити та рухатись під час перейм, приймати найбільш зручну для себе позу, за виключенням випадків, коли виникають ускладнення;
- в процесі пологової допомоги не допускаються інвазивні процедури, такі як прокол плодного пузиря, епізіотомія, прискорення та сповільнення пологів, кесарський розтин, за виключенням випадків, коли це необхідно і причина маніпуляцій матері пояснюється.

Форми підтримки матерів

Підтримка, яка здійснюється:

- державою, через систему охорони здоров'я
- громадськими організаціями
- групами підтримки
- родиною

Підтримка з боку системи охорони здоров'я

- Навчання матері на етапі антенатального нагляду
- Навчання та підтримка в пологовому стаціонарі
- Ранній патронаж після виписки з пологового будинку або візит до клініки
- Консультування по телефону
- Створення груп підтримки матерів
- Школа відповідального батьківства

Яку підтримку може отримати мати за місцем проживання стосовно грудного вигодовування та догляду за немовлям?

- Підтримка сім'ї
- Медичне обслуговування та первинний патронаж
- Група підтримки матерів
- Громадські організації, і-нет-сайти

В Україні Принцип 10-й з 12 принципів успішного грудного вигодовування регламентує:

- Заохочувати створення груп підтримки грудного вигодовування і направляти до них матерів після виписки з лікарні або клініки.

У групах підтримки матерів:

- Підсилюються традиційні звички жінок отримувати поради від родичів і друзів.
- Можна розраховувати на допомогу в будь-який час доби.
- Допомога надається досвідченими матерями.
- Матері здобувають впевненість у собі і привчаються обходитися власними силами.

ВАОЗ поставила цілі до 2025р.:

- Знизити число дітей віком до 5 років із затримкою росту на 40%
- Знизити число жінок репродуктивного віку з анемією на 50%
- Збільшити рівень виключно грудного вигодовування в перші 6 місяців до 50%

- Знизити виснаження у дітей (гостре недоїдання) і підтримувати його на рівні менше 5%

Забезпечення/посилення реалізації та стійкості ІЛДД на рівні країн. Задачі національної програми ІЛДД

Дотримання вимог Міжнародного зведення правил щодо збуту замінників грудного молока (МЗП) в Україні

- Грудне вигодовування є найбільш ефективним профілактичним заходом громадської охорони здоров'я для зниження дитячої смертності і захворюваності.
- Реклама компаній, що виробляють сухі суміші, скорочує поширення грудного вигодовування і призводить до збільшення використання замінників грудного молока.
- Реалізація та виконання Міжнародного зведення правил щодо збуту замінників грудного молока забороняє неетичні методи збуту, які шкодять грудному вигодовуванню.
- Для забезпечення ефективності, Зведення правил повинно бути законодавчо закріплено в суворих, юридично виконуваних національних нормах, які відслідковуються і виконуються незалежними структурами.

Міжнародне зведення правил маркетингу замінників грудного молока на сьогодні запроваджено в 195 країнах світу. 135 країн в тій чи іншій мірі мають правові заходи, що враховують положення МЗП. Лише 40 країн мають закони, які повністю відповідають рекомендаціям МЗП.

При цьому, відсутність закону або ратифікації МПЗ не означає, що його положення можна не виконувати або ігнорувати, оскільки при відсутності відповідної законодавчої норми, країна має керуватися відповідною міжнародною нормою. Дотримання Міжнародного зведення правил є також умовою міжнародної торгівлі.

В Україні 21 жовтня 2021 року прийнято Закон України № 1822-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства України у сфері забезпечення дитячим харчуванням у відповідність з вимогами законодавства Європейського Союзу»

Основні результати впровадження Розширеної Ініціативи «Лікарня, доброзичлива до дитини» в Україні

Методичне забезпечення, моніторинг, оцінку та координацію діяльності Регіональних Центрів підтримки грудного вигодовування, органів та закладів охорони здоров'я з реалізації Положень Розширеної Ініціативи ВООЗ та ЮНІСЕФ «Лікарня, доброзичлива до дитини» здійснює Методично-організаційний навчально-ресурсний центр Національної дитячої спеціалізованої лікарні «Охматдит» МОЗ України.

Дані функції в регіонах України виконують Регіональні організаційно-методичні моніторингові центри (наказ МОЗ від 28.10.2011 №715). Найбільш активно працюють такі центри у Запорізькій, Івано-Франківській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Черкаській областях та у м. Києві.

Так, в Івано-Франківській області вже 10 років успішно функціонує Обласний моніторинговий кабінет з телемедициними консультаціями (далі ОМКТК).

До складу ОМКТК входять наступні підрозділи:

- Кабінет відповідального батьківства "Криниця" в т.ч. з функціями кабінету підтримки грудного вигодовування та надання телемедицичних консультацій.
- Кабінет раннього розвитку дитини «Дивоцвіт»(методичне керівництво).

В основі концепції роботи кабінетів «Криниця» та «Дивоцвіт» (вперше в Україні) передбачено створення нової мережі послуг для сімей з дітьми, яка базується на усвідомленні, що сім'ї та батьки є головними особами, які опікуються дітьми, тому здоров'я, розвиток та благополуччя дитини залежить від батьківської поінформованості, знань, ставлення та практик.

Концепція роботи кабінету телемедицини передбачає впровадження в клінічну практику сучасних телемедицичних послуг з метою покращення якості медичної допомоги дітям та підвищення рівня кваліфікації медичного персоналу.

Регіональними центрами здійснювались моніторингові візити з метою перевірки дотримання принципів підтримки грудного вигодовування, в т.ч. Міжнародного зведення правил збуту замінників грудного молока до закладів охорони здоров'я. Навчання персоналу закладів охорони здоров'я у 2020 та 2021 роках, у зв'язку з введенням карантинних заходів щодо попередження поширення коронавірусної інфекції в Україні, Регіональними центрами проводилось, переважно в он-лайн режимі.

З метою моніторингу якості надання допомоги з підтримки грудного вигодовування в закладах охорони здоров'я та виявлення проблем з вигодовуванням немовлят, з якими стикаються матері на всіх етапах надання медичної допомоги, спільно зі співробітниками методично-організаційного навчально-ресурсного центру НДСЛ «Охматдит» МОЗ України, Київського регіонального методично-організаційного центру та громадської організації «Асоціація свідомого батьківства» було розроблено та впроваджено «Анкети» для матерів.

З середини 2018 року та впродовж 2021 року було проведено анонімне онлайн опитування матерів з метою визначення найбільш актуального кола питань та накопичення інформації про дотримання працівниками лікувальних установ України принципів підтримки грудного вигодовування та доброзичливого ставлення до дитини, в т.ч. вимог Міжнародного зведення правил збуту замінників грудного молока.

Опрацьовані та проаналізовані результати анкетування були доведені до відома обласних департаментів охорони здоров'я та регіональних моніторингових центрів з метою використання в роботі.

У листопаді - грудні 2020 року та січні-березні 2021 років мережею ВФНІ (ІЛДД) для координаторів з Грудного вигодовування країн Європи було проведено серію вебінарів, на яких було презентовано «Керівництво ВООЗ з перевірки компетентності» для медичних працівників з питань підтримки грудного вигодовування. На вказаних вебінарах були опрацьовані наступні теми:

- Перевірка компетентності: вступ, історія, огляд.
- Перевірка компетентності нового безпосереднього постачальника послуг.
- Використання інструментів компетентності у забезпеченні безперервності послуг якості.
- Інструмент перевірки компетентності як підготовка до оцінки та переоцінки ІЛДД.

Оскільки на особливу увагу заслуговує питання навчання медичних працівників закладів охорони здоров'я з підтримки грудного вигодовування та перевірки їх рівня компетентності, в даний час узгоджується з Представництвом ЮНІСЕФ в Україні питання щодо можливості перекладу даного Керівництва для подальшого впровадження його в закладах охорони здоров'я країни.

Відповідно до рішення Координаційної Ради МОЗ України з подальшого впровадження Розширеної Ініціативи «Лікарня, доброзичлива до дитини» в Україні від 12.07.2016р., кафедрою неонатології НУОЗ ім. П.Л. Шупика вирішено питання щодо проведення щорічного бюджетного циклу Тематичного удосконалення «Сучасна практика грудного вигодовування та підготовка лікувальних закладів на відповідність статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини». У вересні 2021 року проведено черговий такий цикл, на якому навчались 20 лікарів з 6 регіонів України.

Забезпечується постійне оновлення Реєстрів. Станом на 01.01.2022р. в Україні налічується 440 заклади охорони здоров'я, сертифікованих відповідно статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини» (за виключенням АР Крим, м. Севастополя та непідконтрольних Уряду України територій Донецької та Луганської областей).

Система проведення оцінки/переоцінки закладів охорони здоров'я на відповідність статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини» визначена наказом МОЗ від 28.10.2011 № 715. Перший заклад було сертифіковано у 2001 році. В Україні є цілком достатній ресурс для проведення ефективної роботи з навчання медичних працівників та проведення оцінок лікувальних закладів (Підготовлені національні та регіональні тренери та спеціалісти з оцінки та переоцінки ЗОЗ).

У зв'язку з карантинними обмеженнями, пов'язаними з епідемією COVID-19, впродовж 2020 -2021 років були проведені поодинокі оцінки закладів охорони здоров'я на відповідність статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини» регіональними експертами. Переоцінка ЗОЗ за участі національних експертів буде плануватись після покращання епідситуації в країні.

Щорічна світова акція під назвою «Всесвітній Тиждень підтримки грудного вигодовування» проводиться з 1992 року, коли була прийнята Інноцентійська декларація про захист, заохочення та підтримку грудного вигодовування.

Щороку Всесвітній альянс за грудне вигодовування (WABA) проголошує початок кампанії «Всесвітній Тиждень підтримки грудного вигодовування» та оголошує девіз Тижня. Девіз тижня 2021: «Захист грудного вигодовування: спільна відповідальність».

Метою Всесвітнього Тижня-2021 було акцентування уваги громадськості на цінності грудного вигодовування та популяризація здорового способу життя. Діючи разом, підтримаємо батьків та створимо умови для грудного вигодовування сьогодні і для майбутніх поколінь.

Відповідно до Плану заходів Всеукраїнського тижня підтримки грудного вигодовування - 2021, затвердженого МОЗ (лист від 23.06.2021 № 25-04/18482/2-21), за період з 01 по 07 серпня 2021 р. регіональними організаційно-методичними моніторинговими центрами, медичними закладами та представниками громадських організацій здійснювались виступи у засобах масової інформації, проводились онлайн-семінари (вебінари) з підтримки грудного вигодовування для фахівців закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу матерям та дітям, а також святково-розважальні акції для батьків та дітей. Серед населення розповсюджувались інформаційні матеріали щодо грудного вигодовування. В закладах охорони здоров'я України проведені семінари та видані інформаційні плакати на тему грудного вигодовування.

Найбільш активно та масово заходи тижня пройшли у м. Києві, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Львівській областях.

ДЕСЯТЕ СЬОГО ГРУДНОГО ВИГОДОВУВАННЯ		1-2 СЕРПНЯ ВІДЗНАЧАЄМО ОНЛАЙН!
1.08	РОЗКЛАД	12:00 Відкриття свята 12:15 Підтримуємо грудне вигодовування заради здорової планети! Ольга Білоус, Наталка Карпа 13:00 Кіт-парад найкращих порід з грудного вигодовування. Ксенія Соловей, Ольга Філаретюк 14:00 COVID-19 і вакцинація. Як захистити дитину під час пандемії. Тетяна Петровська 15:00 Снек, їбдо та контрацепція, коли ми годуємо грудьми. Тетяна Поліська, Світлана Пилипів 16:00 Як вагітність змінює наше тіло і сприйняття себе? Злата Мокальчук, Юлія Крайнова
2.08	РОЗКЛАД	12:00 «Привіт, я народилась!» Коротка інструкція з догляду за новонародженим. Марія Кремень 13:00 Дітя без дієт: як очисити їсти, годувати грудьми та залишатися в формі. Любов Пилипенко, Ліна Барська 14:00 COVID-19, вагітність і грудне вигодовування. Як дати дитині найкращий старт життя. Віктор Штептер 15:00 Годуючи грудьми, як віднайти емоційний ресурс? Тетяна Балюкова, Анна Ренаренко 16:00 Як впливає спосіб народження дитини на грудне вигодовування? Христина Мазурок, Олександр Кобаса

Так, ЗОЗ м. Львова та області розмістили на своїх вебсайтах та сторінках Фейсбук різноманітні інформаційні матеріали щодо грудного вигодовування. Зокрема на сторінці ФБ Львівського клінічного перинатального центру впродовж Тижня було викладено цикл відеопрограм, присвячений темі грудного вигодовування. У ЗОЗ, які надають медичну допомогу матерям та дітям було організовано та проведено практичні семінари для медичного персоналу з питань підтримки грудного вигодовування, за умови дотримання дистанції між учасниками. В ряді районів проведено виступи на місцевому радіо на тему: «Підтримуємо грудне вигодовування заради здорової планети», проведено дистанційні (онлайн) круглі столи на підтримку грудного вигодовування та здорового способу життя. В

місцевих газетах, інтернет-виданнях були розміщені тематичні статті, інформація на підтримку грудного вигодовування, зокрема, на загальнонаціональному українському інформаційному телеканалі ЕспресоTV.

У Івано-Франківській області співробітники КНП «Івано-Франківська обласна дитяча клінічна лікарня ІФОР» власними силами зняли відео про групу підтримки грудного вигодовування та акцентували на користь грудного молока.

На вебсайтах Департаментів охорони здоров'я Дніпропетровської ОДА, перинатальних центрів, міських та районних лікарень розміщено інформацію про Всеукраїнський тиждень грудного вигодовування; здійснено понад 30 виступів та публікацій у ЗМІ; в ЛПЗ області проведено онлайн «Круглі столи» для матерів, членів їх родин, медичного персоналу та матерів з груп підтримки грудного вигодовування. В «Школах відповідального батьківства» проведено заняття та індивідуальні консультації із сімейними парами, які готуються до партнерських пологів, з метою формування навичок підтримки лактації в післяпологовому періоді, особливо для матерів, які навчаються або працюють.

Звіти з фотографіями про святкування Тижня в Україні були розміщені на веб-сайті Методично-організаційного навчально-ресурсного центру НДСЛ «Охматдит» МОЗ.

**Аналіз показників роботи закладів охорони здоров'я,
які мають статус «Лікарня, доброзичлива до дитини»**

Станом на 01.01.2022 року статус «Лікарня, доброзичлива до дитини» мають 440 заклади охорони здоров'я, без урахування тих установ, що знаходяться на територіях АР Крим, м. Севастополь та непідконтрольних Уряду України територіях Донецької та Луганської областей.

В Україні відсутні регіони, де б не було жодного закладу зі статусом «Лікарня, доброзичлива до дитини».

Кількість закладів охорони здоров'я, які надають допомогу матерям та дітям та мають статус «Лікарня, доброзичлива до дитини»

Заклади охорони здоров'я, які надають допомогу матерям та дітям	Кількість закладів охорони здоров'я		Питома вага сертифікованих, %
	Всього	Мають статус «ЛДД»	
Перинатальний центр III рівня	23	18	78,2
Перинатальний центр II рівня	13	13	100
Пологовий будинок	48	47	97,9
Жіноча консультація самостійна	7	4	57,1
Обласна дитяча лікарня	27	18	66,6
Міська дитяча лікарня	53	35	66,0
Дитяча поліклініка самостійна	52	8	15,3
Лікарня для дорослого населення (обласна, міська, районна), до складу якої входять акушерські та дитячі підрозділи	371	169	45,5
Лікарня для дорослого населення (обласна, міська, районна), до складу якої входять акушерські підрозділи	75	45	60,0
Лікарня для дорослого населення (обласна,	125	36	28,8

міська, районна), до складу якої входять дитячі підрозділи			
Центри ПСМД	691	45	6,5
Разом	1485	440	29.36

Питома вага закладів охорони здоров'я, сертифікованих відповідно статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини» з числа тих, в яких надається допомога матерям та дітям та підлягають сертифікації, становить 29,36 % (30,62%-у 2020 р.) При цьому, пологові будинки сертифіковані на 97,9%, перинатальні центри II і III рівня – на 89,1%; обласні дитячі лікарні – на 66,6%; міські дитячі лікарні – 66,0%.

Всі заходи на підтримку грудного вигодовування, які здійснювались закладами охорони здоров'я України в 2021 році проводились з урахуванням рекомендацій ВООЗ щодо вагітності, пологів та годування грудьми в період епідемії COVID-19.

Кількість закладів охорони здоров'я, які мають статус «Лікарня, доброзичлива до дитини» по областях

Назва регіону	Кількість ЗОЗ, в яких надається допомога матерям та дітям	Кількість ЗОЗ, які мають статус ЛДД	%	Кількість народжен их в усіх родопоміч них зкладах регіону	Кількість народжених в ЗОЗ, які мають статус ЛДД	%
Вінницька	85	15	17,65%	11438	9553	83,52%
Волинська	42	19	45,24%	10137	6631	65,41%
Дніпропетровська	125	64	51,20%	20976	20976	100,00%
Донецька	61	14	22,95%	8938	6340	70,93%
Житомирська	64	13	20,31%	2208	8499	384,92%
Закарпатська	36	8	22,22%	12838	8983	69,97%
Запорізька	74	9	12,16%	9620	7974	82,89%
Івано-Франківська	37	14	37,84%	11024	8178	74,18%
Київська	62	9	14,52%	10301	4721	45,83%
Кіровоградська	47	3	6,38%	5230	2131	40,75%
Львівська	74	40	54,05%	20906	15882	75,97%
Луганська	28	1	3,57%	3027	754	24,91%
Миколаївська	57	22	38,60%	6925	6586	95,10%
Одеська	89	10	11,24%	18923	14412	76,16%
Полтавська	66	27	40,91%	8022	7840	97,73%

Рівненська	34	11	32,35%	11691	9627	82,35%
Сумська	44	12	27,27%	6433	5901	91,73%
Тернопільська	52	17	32,69%	7275	6626	91,08%
Харківська	83	8	9,64%	18446	8115	43,99%
Херсонська	41	16	39,02%	6473	6038	93,28%
Хмельницька	62	13	20,97%	8657	6493	75,00%
Черкаська	53	14	26,42%	6871	6698	97,48%
Чернівецька	55	7	12,73%	7718	5205	67,44%
Чернігівська	54	25	46,30%	6102	6069	99,46%
м. Київ	60	44	73,33%	26432	26432	100,00%
НДСЛ «ОХМАТДИТ»						
Приватні ЗОЗ						
Разом	1473	440	30,07	266611	236013	88,52

Загальне зменшення питомої ваги сертифікованих закладів з 41,5% у 2012 році до 30,62% у 2021-му пов'язане з організаційними змінами в системі охорони здоров'я, а саме з утворенням нових лікувальних установ первинної ланки – Центрів первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД) та об'єднанням кількох закладів в один. Станом на 01.01.2022р. налічується 691 ЦПМСД, з яких 45 (6,5%) мають статус «Лікарня, доброзичлива до дитини» (7,9% у 2020 р.).

Найбільша питома вага сертифікованих закладів охорони здоров'я в м. Києві – 75,00%; в областях: Дніпропетровській – 57,89%, Львівській - 54,05% та Чернігівській – 46,30%, Волинська - 45,24%.

Найменша питома вага сертифікованих закладів охорони здоров'я в Харківській та Луганській областях – 8,43% та 3,57% відповідно. При цьому, у Харківській області не сертифікований жодний з дитячих ЗОЗ.

Питома вага дітей, які народились в родопомічних установах та відділеннях, сертифікованих на відповідність статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини», у 2021 році зросла до 88,52% (84,18% у 2020 р.).

У Дніпропетровській та у м. Києві 100% дітей народжуються в родопомічних закладах, що мають статус «Лікарня, доброзичлива до дитини». У Житомирській області цей показник становить 384,92%.

У Миколаївській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Чернігівській, Черкаській, Херсонській областях питома вага таких дітей складає понад 90%. В той самий час у Луганській області лише 24,91% та в Кіровоградській - 40,75% дітей народжуються у сертифікованих закладах, що є найнижчими показниками в Україні.

Акушерські амбулаторні підрозділи

	2020 р.	%	2021 р.	%
Число вагітних жінок, що народили протягом року, з них:	174382		166030	
- передчасних пологів	8016	4,6%	7702	4,63%
- було охоплено заняттями з грудного вигодовування	143576	82,3%	140220	84,45%
- було охоплено заняттями з підготовки сімейних пар до партнерських пологів	109466	62,8%	108553	65,38%

Зробити народження дитини подією, яка відбувається в умовах максимального фізичного та духовного комфорту можливо за умови підготовки батьків до свідомого батьківства. З цією метою в Україні в закладах, де здійснюється антенатальний нагляд, були створені, «Школи підготовки сім'ї до пологів», які діють відповідно до наказу МОЗ від 15.07.2011 № 417 «Про організацію амбулаторної акушерсько-гінекологічної допомоги в Україні».

В зв'язку із обмеженнями, запровадженими з метою протидії поширення COVID-19 у 2021 звітному році: на етапах антенатального нагляду пройшли навчання з грудного вигодовування 84,45% вагітних, проти – 82,3% у 2020 р.; навчання з підготовки до партнерських пологів пройшли 65,38% (62,8%-у 2020 р.) партнерських пар. Популярність партнерських пологів та ефективність підготовки сімейних пар залишається на високому рівні.

Акушерські стаціонари

В усіх сертифікованих акушерських стаціонарах створені індивідуальні та сімейні пологові зали для проведення партнерських пологів, де впроваджено 2-годинний контакт «шкіра до шкіри» та початок грудного вигодовування протягом першої години життя, дотримання «теплого ланцюжка».

	2020 р.	2021 р.
Кількість пологів, з них:	174382	212129
Партнерських пологів	116280 – 51,1	138845 – 65,45
Кількість нормальних пологів	149735 – 65,8	144571 – 68,15
Кількість пологів шляхом кесаревого розтину	58501 – 25,7	55763 – 26,28
Медикаментозне знеболення вагінальних пологів, в т.ч.	35208 – 20,9	38256 – 24,46
- епідуральна анестезія	27361 – 77,8	29417 – 76,89
Кількість новонароджених всього, з них:	227062	214189
Народились з масою тіла менше 2500 г	14078 – 6,2	13839 – 6,46
Прикладено до грудей в першу годину після народження	206654 – 91,0	197074 – 92,00
Проліковано дітей у відділенні інтенсивної терапії	16174 – 7,1	14891 – 6,95
Переведено дітей до дитячої лікарні	16206 – 7,1	10001 – 4,66
Перебувало дітей спільно з матір'ю	189935 – 83,6	183824 – 85,82
Виписано з пологового будинку на виключно грудному вигодовуванні	212142 – 93,4	198498 – 92,67
Показник захворюваності новонароджених на гнійно-септичні хвороби	0,20	0,8
Показник захворюваності породіль на гнійно-септичні хвороби	0,03	0,2

Впродовж 2021 року збільшилась питома вага партнерських пологів до 65, 5%, проти – 51,1% в 2020 році.

Стабільною впродовж останніх років - на рівні 65-68% - залишається питома вага нормальних пологів.

В акушерських та дитячих стаціонарах на спільному перебуванні знаходиться 85,82% 92,82 матерів з дітьми, що є також вищим в порівнянні із 2020 р. – 83,6%.

Участь членів родини у догляді за мамою та дитиною у 2021 році відбувалась з урахуванням карантинних вимог.

Дещо збільшилась питома вага кесарських розтинів – 26,3% (19,3% - у 2015р., 25,7%-у 2020р.), що можна пояснити тим, що в перинатальних центрах, які майже всі сертифіковані, концентруються вагітні жінки з групи високого ризику.

Звертає на себе увагу тенденція до збільшення рівня медикаментозного знеболення вагінальних пологів до 24,5% (15% - у 2016-17рр., 20,9% - у 2020 р.). Найчастіше знеболення природніх пологів використовується в Одеській – 47,4% та у м. Київ – 46,8%. Серед методів знеболення у 76,89% випадків перевага надається епідуральній анестезії. Причому, в окремих закладах м. Одеси рівень

знеболення природніх пологів сягає 99,1-100%. Ці дані потребують ретельного аналізу на місцях з метою встановлення клінічної обґрунтованості, як епідуральної анестезії, так і будь-якого іншого методу знеболення природніх пологів.

Стабільно низькою, на рівні поодиноких випадків, є захворюваність новонароджених та матерів на гнійно-септичні хвороби, що є результатом організації спільного перебування матерів з дітьми та впровадження новітніх перинатальних технологій.

Дитячі стаціонари

В дитячих стаціонарах створені умови для спільного перебування матері та дитини, а також умови перебування для матерів, які тимчасово, з об'єктивних причин, розлучені з дитиною. Це дає можливість зберігати та підтримувати лактацію та контактувати з хворою дитиною.

Батьки отримують інформацію з правил введення прикорму дітям, які досягли 6-ти місячного віку. Продукти прикорму хворі діти в переважній більшості закладів охорони здоров'я лікарень отримують безкоштовно.

Питома вага дітей 1-го місяця життя, які знаходились на стаціонарному лікуванні у відділеннях патології новонароджених та виходжування недоношених та були вперше прикладені до грудей в умовах дитячих лікарень, зберігається на рівні 17,3%. Завдяки цьому, загальна кількість таких, що отримували виключно грудне вигодовування на час виписки становить 81,29%. 96,5

Питома вага дітей 1-го року життя, які виписуються із стаціонару на виключно грудному вигодовуванні, становить 58,40% проти 51,04% при поступленні в стаціонар. Таке збільшення відбувається переважно за рахунок дітей 1-го місяця життя, які вперше прикладаються до грудей. В дитячих стаціонарах, куди масово не направляються новонароджені діти, рівень таких, що поступили та виписались на виключно грудному вигодовуванні практично однаковий.

Даний факт свідчить про те, що в дитячих лікарнях недостатня увага приділяється матерям, що мають дітей на змішаному вигодовуванні, в аспекті переведення таких дітей на виключно грудне.

В дитячих лікарнях створені умови для участі членів родини в догляді за дитиною. Зокрема в НДСЛ «Охматдит» МОЗ України широко залучаються близькі родичі для допомоги у виходжуванні недоношених дітей за методом «Мама-кенгуру». Даний метод догляду поступово впроваджується в інших закладах України, де надається допомога недоношеним дітям.

Лікувально-діагностичні втручання дітям проводяться за умови інформованої згоди матері (батьків). Огляд та будь-які медичні втручання проводяться з дотриманням теплового ланцюжка.

Дитячі амбулаторні підрозділи

У звітному році серед усіх 440 сертифікованих закладів дитячі амбулаторно-поліклінічні підрозділи склали лише 22,6% (115 установ). Зменшення кількості цих структур обумовлено їх переходом до новостворених Центрів первинної медико-санітарної допомоги, які потребують підготовки та оцінки, оскільки в цих закладах до педіатрів приєдналися сімейні лікарі.

Лише у м. Києві та у Львівській області понад 20 сертифікованих медичних установ мають у своєму складі дитячі амбулаторні підрозділи. У 11 областях їх 1-2, а в 7 областях їх немає зовсім.

Рівень виключно грудного вигодовування до 6 місяців по сертифікованих закладах у 2021 році становив 75,6% (65,5% у 2020 р.). В усіх закладах охорони здоров'я України даний показник у 2021 році становить 56,06%. Такий рівень відповідає показнику, що був запланований Загальнодержавною програмою «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини».

На другому році життя 27,1% дітей отримують грудне молоко (26,1% у 2020 р.).

	2020р.	2021 р.
Дітей які досягли 1 року життя, На другому році життя з них:	61237	75112
Перебувало на ВГВ до 6 міс	40156– 65,3%	56772-75,58%
Дітей які досягли 2 років життя, з них:	70616	88608
Дітей, які отримували грудне молоко у віці 12 місяців і більше	18462 – 26,1%	24006-27,1%
Захворюваність дітей першого року життя, ‰	1170,1	1000,69
Захворюваність на гострі кишкові інфекції становить	13,2	32,55
хвороби органів дихання	643,0	598,3
хвороби органів травлення	25,3	39,84
Показник смертності дітей до 1 року (на 1000 народжених живими)	2,5	3,4

Важливим для лікувальних закладів залишається питання дотримання вимог Міжнародного кодексу збуту замінників грудного молока. Національними, регіональними експертами з грудного вигодовування, представниками громадських організацій та окремими особами з числа батьків активно виявляються подібні факти та вживаються заходи щодо їх недопущення. Варто особливо відзначити той факт, що у новій редакції «10 кроків успішного грудного вигодовування», першим кроком задекларовано дотримання положень Міжнародного кодексу збуту замінників грудного молока.

ВИСНОВКИ

Закладами охорони здоров'я України, які надають допомогу матерям та дітям, проводиться значна та результативна робота з підтримки грудного вигодовування і впровадження перинатальних технологій, спрямованих на збереження здоров'я матері і дитини.

Питома вага закладів охорони здоров'я, сертифікованих відповідно статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини» з числа тих, в яких надається допомога матерям та дітям та підлягають сертифікації, становить 30,07% (30,6% у 2020р.) При цьому, пологові будинки сертифіковані на 95,83%, перинатальні центри II і III рівня – на 78,26% та 100,00% відповідно; обласні дитячі лікарні – на 66,67%; міські дитячі лікарні – 67,31%.

В Україні відсутні регіони, де б не було жодного такого закладу.

Найбільша питома вага сертифікованих закладів охорони здоров'я в м. Києві – 75,00%; в областях: Дніпропетровській – 57,89%, Львівській - 54,05% та Чернігівській – 46,3%, Волинська - 45,24%.

Найменша питома вага сертифікованих закладів охорони здоров'я в Харківській та Луганській областях – 8,43% та 3,57% відповідно. При цьому, у Харківській області не сертифікований жодний з дитячих ЗОЗ.

Питома вага дітей, які народились в родопомічних установах та відділеннях, сертифікованих на відповідність статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини», у 2021 році зросла до 88,52% (проти 84,18% у 2020 р.).

У зв'язку з карантинними обмеженнями в 2021 році робота з оцінки закладів охорони здоров'я на відповідність статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини» була обмежена, а з - переоцінки не проводилась.

Питома вага партнерських пологів 65,45%.

Стабільною протягом останніх років - на рівні 68,2% - лишається питома вага нормальних пологів.

Питома вага дітей 1-го місяця життя, які знаходились на стаціонарному лікуванні у відділеннях патології новонароджених та виходжування недоношених та були вперше прикладені до грудей в умовах дитячих лікарень зберігається на рівні 17%.

Рівень виключно грудного вигодовування до 6 місяців у 2021 році складає 75,58% (65,5% у 2020 р.).

Питома вага дітей, які отримували грудне молоко у віці 12 місяців і більше становить 27,09%.

Факти недотримання вимог Міжнародного зведення правил збуту заміників грудного молока свідчать про необхідність удосконалення моніторингу діяльності закладів охорони здоров'я, сертифікованих відповідно статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини».

Заходи

щодо подальшого розвитку Розширеної ініціативи ВООЗ та ЮНІСЕФ «Лікарня, доброзичлива до дитини» в Україні на 2022 рік

1. Забезпечити подальше впровадження та розвиток Розширеної Ініціативи «Лікарня, доброзичлива до дитини».

2. Продовжити співпрацю з міжнародними організаціями (ВООЗ, ЮНІСЕФ) щодо подальшого розвитку спільних проектів з питань підтримки грудного вигодовування та охорони здоров'я матерів та дітей.

3. Сприяти більш активній інтеграції оновлених Глобальних керівних принципів Ініціативи «Лікарня, доброзичлива до дитини» / Стандарти щодо поліпшення якості надання медичних послуг матерям та дітям в діяльність закладів охорони здоров'я первинної ланки (ЦПМСД), а також покращувати

систему консультування матерів, батьків.

4. Продовжити та підтримувати співпрацю Регіональних організаційно-методичних центрів і державних лікувальних закладів з неурядовими громадськими організаціями, такими, як «Національний рух України на підтримку грудного вигодовування «Молочні ріки», «Асоціація свідомого батьківства».

4. Забезпечити ефективну роботу Регіональних організаційно-методичних моніторингових центрів з метою координації та моніторингу діяльності закладів охорони здоров'я з підтримки грудного вигодовування дітей та подальшого впровадження Програм, направлених на охорону здоров'я матерів та дітей.

5. Забезпечити дотримання вимог Міжнародного зведення правил збуту замінників грудного молока в закладах охорони здоров'я, в яких надається допомога матерям та дітям шляхом постійного моніторингу в т.ч. із залученням неурядових громадських організацій (НУО)

6. Продовжувати навчання спеціалістів з питань Розширеної Ініціативи «Лікарня, доброзичлива до дитини», в т.ч. використовуючи інтернет-ресурси.

7. Здійснити заходи щодо запровадження в закладах охорони здоров'я України «Керівництва ВООЗ з перевірки компетентності». Використовувати Інструмент перевірки компетентності, як підготовку до оцінки та переоцінки закладів охорони здоров'я на відповідність статусу «Лікарня, доброзичлива до дитини».

8. Продовжувати підтримку проведення в Україні Всесвітнього тижня підтримки грудного вигодовування.

9. Забезпечити виконання клінічних протоколів надання медичної допомоги матерям та дітям, в частині дотримання Принципів грудного вигодовування.

10. Продовжити проведення інформаційно-освітньої роботи серед населення з питань підтримки та переваг грудного вигодовування, його ролі в надзвичайних ситуаціях та важливості дотримання Міжнародного зведення правил збуту замінників грудного молока.

11. Продовжити, з урахуванням епідситуації COVID-19, проведення оцінок та відновити проведення переоцінок закладів охорони здоров'я на відповідність критеріям Розширеної Ініціативи ВООЗ та ЮНІСЕФ «Лікарня, доброзичлива до дитини», приділяючи особливу увагу установам первинного рівня медичної допомоги,.

12. Забезпечити дотримання Рекомендацій ВООЗ щодо вагітності, пологів та годування грудьми в період епідемії COVID-19.

13. Забезпечити моніторинг якості надання допомоги з підтримки грудного вигодовування в закладах охорони здоров'я, в т.ч. шляхом вивчення думки матерів та членів родини (он-лайн та оф-лайн опитування). Здійснювати заходи щодо покращання існуючих практик.